

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO
WOŁYŃSKIEGO

T R E Ś Ć :

CZĘŚĆ URZĘDOWA:

Poz. 11. Wizytowanie nauki rel. rz. kat. Poz. 12. Pieczęci dla publ. szk. powsz. Poz. 13. Kierowanie młodz. szkół powsz. do szkoln. zawodowego. Komunikaty: Kwe-tjonarjusze Zarz. Woł. Okr. Z. P. N. S. P. w spr. zabytków przyrody i łowiectwa. Zakupy zagraniczne. Ofia y w walucie obcej. P. A. 1. Muzeum Wołyńskie. Pokrywanie świadczeń ciężących na budynkach państw. Zwrot opłat szk. Sanatorja Państw. zakł. zdrojowy w Krynicy. Falsyfikat biletu bankowego. Umówienie apteki. Projekt kursów wak. Nowe bilety bankowe. Wycieczki do Człni. Wołyński Kurs regionalny. Nowości wydawnicze. Konkursy. Wiadomości osobiste.

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA:

Demidiuk A. Stan oświaty na Wołyniu w stosunku do realizacji pow. nauczania (dokończenie).

MARZEC 1930

Nr. 3/65.

ROK VII

C z ę ś ć u r z ę d o w a .

Poz. 11. **Wizytowanie nauki religii rzymsko-katolickiej**

Okólnik Kurat. O. S. Woł. z dn. 8.II. 29 r. Nr. I-II. 2049/30.

Podaję do wiadomości listę księży, delegowanych przez Ks. Biskupa Ordynariusza diecezji Łuckiej do wizytowania nauki religii rzymsko-katol. w Okręgu Szkolnym Wołyńskim.

I. We wszystkich szkołach średnich i powszechnych na terenie Okręgu: 1) Ks. Kan. Aleksander Pierzchała, Szef Sekcji Szkolnej Kurji Biskupiej w Łucku. 2) Ks. Kan. Adolf Jarosiewicz, jen. sekr. Kat. Akcji Społ. w Łucku.

II. W szkołach powszechnych poszczególnych parafii: 1) Dziekan Ks. Kan. Aleksander Siennicki, Proboszcz w Ołyce-Kołki, Zofjówka, Torczyn; 2) Ks. Szamb. Jerzy Zwoliński, Prob. w Rożyszczach — Kiwerce, Sokół, Wiszenki; 3) Ks. Tadeusz Bączkowski, Prob. w Kiwercach — Jełowicze, Ołyka, Rożyszcz; 4) Ks. Władysław Sielawa, Prob. w Torczynie — Nieświcz, Ławrów, Skurcze; 5) Ks. Rafał Godziński, Prob. w Szumsku — Dederkały, Kutry, Szumbar; 6) Ks. Piotr Orynt, Dziekan w Łanowcach — Białozórka, Kołodno, Krzemieniec, Wyszogród; 7) Ks. Kan. Wacław Nejmak, Prob. w Krzemieńcu—Katerburg, Łanowce, Oleksiniec, Poczajów, Szumsk, Wiśniowiec; 8) Ks. Aleksander Puzyrewicz, Prob. w Horochowie — Beresteczko, Drużkopol, Poryck; 9) Ks. Bonawentura Burzmiński, Prob. w Kupiczowie — Kisielin, Nowy-Zahorów, Łokacze, Szelwów, Zaturce; 10) Ks. Dziekan Antoni Staniszewski, Prob. w Porycku—Horochów, Koniuchy, Kupiczów; 11) Ks. Dziekan Feliks Sobolewski, Prob. w Korcu — Lewacze, Międzyrzec-Korecki, Myszakówka; 12) Ks. Jan Pająk, Prob. w Międzyrzeczu-Koreckim — Korzec, Ludwipol, Niewirków; 13) Ks. Dziekan Piotr Kaczorowski, Prob. w Bereznem — Annowola, Kazimirka, Kostopol, Potasznia; 14) Ks. Prefekt Ludwik Warpechowski w Ko-

stopolu — Berezne, Huta-Stepańska, Stepań; 15) Ks. Franciszek Czechmistrzyski, Prob. w Hołobach — Buceń, Maniewiczę, Mielnica, Powursk, Turzysk, Zasmyki; 16) Ks. Dziekan Stefan Jastrzębski, Prob. w Lubomlu — Binduga, Ostrówki, Opalin; 17) Ks. Konrad Moszkowski, Prob. w Przewałach — Luboml, Maciejow, Stawki; 18) Ks. Gasper Wolborski, Prob. w Maciejowie — Hołoby, Kowel, Przewały, Ratno; 19) Ks. Prałat Józef Ptaszyński, Prob. w Ostrogu, Noworodczyce — Ożenin, Tajkury, Zdołbunów; 20) Ks. Jan Rutkowski, Prob. w Tajkurach — Hluboczek, Mizocz, Ostróg; 21) Ks. Dziekan Ludwik Syrewicz, Prob. w Równem — Aleksandrja, Derażne, Hruszwica, Szpanów; 22) Ks. Władysław Bielecki, Prob. w Aleksandrji — Horyńgród, Równe, Turczyń; 23) Ks. Piotr Massalski, Prob. w Derażnem — Chołoniewicz, Klewań; 24) Ks. Dziekan Feliks Bujalski, Prob. w Uściługu — Korytnica, Litowiz, Zabłotce; 25) Ks. Infułat Kazimierz Nosalewski, Prob. par. N. Serca we Włodzimierzu — par św. Anny we Włodzimierzu, Uściług; 26) Ks. Kan. Bronisław Galicki, par. św. Anny we Włodzimierzu, par. N. Serca we Włodzimierzu, Sielec, Swojczów; 27) Ks. Prałat Stanisław Kuźmiński, Prob. w Dubnie — Młynów, Pełcza, Ptycza, Radziwiłłów; 28) Ks. Dziekan Stanisław Woronowicz, Prob. w Młynowie — Boremel, Dubno, Krupiec, Łysin, Radów, Targowica, Złoczówka.

Polecam PP. Inspektorom Szkolnym i Kierownictwu publiczn. szk. powszech. czynić wymienionym Księgom wszelkie ułatwienia podczas wizytacji nauki rel. rz.-katolickiej. W związku z powyższem traci moc obowiązującą okólnik z dn. 25.1.28 Nr. 0-204/28 (Dz. Urz. Kurat. O. S. Woł. Nr. 1/42, poz. 9).

Kurator Okręgu Szkolnego [—] **K. Szelaowski**

Poz. 12. Pieczęcie dla publ. szkół powszechn.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wołyńskiego z dnia 9 stycznia 1930 r. Nr. 1-24603/29.

W związku z § 10 rozporządzenia Prez. R. P. z dnia 20 czerwca 1928 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 65, poz. 593) Ministerstwo W. R. i O. P. w piśmie z dnia 19 listopada 1929 r. Nr. 1. Prez. 6887/29 wyjaśniło, że publiczne szkoły powszechne, a zwłaszcza nowo otwarte, mogą zgłaszać zamówienia na nowe pieczęcie urzędowe, które to zamówienia będzie Kuratorjum kierowało wprost do Mennicy Państwowej. Pieczęcie te będą miały w otoku napis: „Publ. szkoła powsz. (w skrócie) w (pełna nazwa miejscowości) stópnia jednak organizacyjnego szkoły, zgodnie z okólnikiem Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 18 grudnia 1929 r. Nr. I-Prez 7036/29 umieszczać nie należy.

Kurator Okręgu Szkolnego [—] **K. Szelaowski**

Poz. 13. W sprawie kierowania młodzieży szkół powszechnych do szkół zawodowych na podstawie ankiet.

Okólnik Kuratorjum O. S. Woł. z dnia 4.I.29 r. Nr. D. 1870/30.

Kuratorjum podaje poniżej opracowane przez Poradnię Zawodową w Warszawie wzory ankiet i kwestjonariuszy dla młodzieży szkół powszechnych, które ułatwią nauczycielstwu dokonanie prac przygotowawczych celem skierowania młodzieży najwyższych oddziałów do szkół zawodowych, a to na zasadzie zaobserwowanych cech w zakresie fizycznych i umysłowych zdolności. Dane powyższe nauczycielstwo winno zebrać w toku pracy szkolnej **do 1 maja b. r.**, w którym to terminie Kuratorjum ogłosi wyniki rozesłanego do szkół zawodowych kwestjonariusza w sprawie analizy zdolności zawodowych, t. j. opinii nauczycielstwa szkół zawodowych, jaki typ uzdolnień jest wymagany i najbardziej pożądaný w danym dziale szkolnictwa zawodowego. Dane powyższe pozwolą celowo i umiejętnie pokierować młodzieżą szkół powszechnych w wyborze dla niej przyszłych zawodów.

Kurator Okręgu Szkolnego [—] **K. Szelaógowsk**

KARTA LEKARSKA

(Wypełnia lekarz szkolny).

Szkoła, imię i nazwisko ucznia (uczenicy). 1. Czy ucz. jest rozwinięty (a) normalnie, rozwój przyśpieszony, o ile. 2. Wzrost normalny. 3. Waga normalna. 4. Pojemność klatki piersiowej normalna. 5. Stan wzroku. 6. Stan słuchu. 7. Płuca. 8. Serce. 9. System nerwowy. 10. Czy ręce się pocą. 11. Wady dziedziczne. 12. Czy stan zdrowia pozwala na pracę: wymagającą dobrego wzroku, dobrego słuchu, dużo ruchu w pozycji stojącej, siedzącej, w złej, zakurzonej atmosferze. 13. Ogólny stan zdrowia (dobry, średni, zły). 14. Przeciwwskazania lekarza: Jakiego zawodu unikać i dlaczego.

KARTA OSOBISTA

(Wypełnia wychowawca (czyni) podkreślając cechy odpowiednie)

Imię i nazwisko ucznia (icy), wiek, szkoła, oddział

I. Cechy fizyczne: 1. Jak często ucz. opuszcza lekcję, z powodu słabego zdrowia, b. często, często, rzadko, wcale. 2. Jak zachowuje się w szkole na lekcjach: spokojny/a/ ruchliwy/a/ na pauzie spokojny/a, ruchliwy/a/ 3. Jakle ruchy: szybkie—powolne, gwałtowne—spokojne, zręczne—niezgrabne. Czy prędko się męczy, wytrzymały/a/ prędkiej męczy się po pracy fizycznej, czy umysłowej.

Uwaga wychowaw. o stanie fizycznym ucz.

II. Cechy umysłowości: 1. Do jakich przedmiotów wykazuje uzdolnienie: języki, historia, matematyka, przyroda, gimnastyka, roboty ręczne, śpiew, gospodarstwo, rysunki, rysunek geometryczny, dowolny, ornamentacyjny, najmniej zdolny/a/ zdolności specjalne. 2. Czy ucz. prędko rachuje w pamięci, nie. 3. Inteligencja: żywa, ospała, wybitna, ucz. inteligentny/a/—nieinteligentny/a/ czy ucz. lubi pytać, nie, czytać, nie, czem się interesuje, interesuje się bardziej osobami,

przedmiotami, zwierzętami, nauką. Czy ujawnia skłonność do samodzielnego zadawania pytań. Czy jest spostrzegawczy, nie. Szybko się orientuje, wolno.

Uwaga: Czy ucz. jest uważny [a], roztargniony (a). Na których lekcjach uważa, nie uważa. 5. Pamięć: dobra, słaba, brak pamięci. Pamięć cyfr, nazwisk, zdarzeń, wzrokowa, słuchowa, wzrokowo-słuchowa, ruchowa, mieszana. Pamięć natychmiastowa, nie. 6. Wyobraźnia: żywa, powolna, bogata, uboga. Czy ucz. b. pomysłowy /a/, wcale. Czy posiada zdolności twórcze, nie. W jakiej dziedzinie; rysunek, kompozycje literackie. 7. Inicjatywa: b. rozwinięta, średnio, naśladownictwo. 8. Rozsądek: praktyczny, teoretyczny, ucz. nie zastanawia się wcale, lekkomyślny (a). 9. Czy posiada łatwość wymowy, nie. Wypisania się, nie. Zdolności deklamatorskie. Wymowa niewyraźna, ucz. mówi b. prędko,—wolno. 10. Czy ucz. ma skłonności do krytycyzmu,—nie. Poczucie smaku estetycznego,—nie. 11. Charakterystyka pracy. Jaką pracę ucz. woli: ręczną, umysłową. Jak pracuje: powoli—szybko, równomiernie—wybuchowo, pilnie—leniwo, sumiennie—nie dbale, z własnego popędu—pod przymusem, ze zrozumieniem—mechanicznie. Czy wyniki są lepsze pracy jednostajnej—urozmaiconej. Czy pracuje wytrwale, zniechęca się prędko. Czy lubi zajęcia czynne—spokojne. 12. Ocena ogólna: ucz. zdolny (a) i pracowity (a); zdolny (a) i leniwy (a); niezdolny (a) i pracowity (a); niezdolny (a) i leniwy (a); średnio-zdolny (a) i przeciętnie pracowity (a).

Uwagi wychowawczyń: (o ile zauważyła cechy niewymienione w kwestjonariuszu)

III. Cechy charakteru 1. Wola: silna—słaba, opanowana—nie. Czy ucz. jest posłuszny, (a) nie. Uparty (a) nie. 2. Usposobienie: wesołe—smutne, żywe—poważne, spokojne—hałaśliwe, nerwowe—zrównoważone, łagodne—kłótlive, serdeczne—zimne, pewne siebie—nieśmiałe—aroganckie, cierpliwe—niecierpliwe. 3. Cechy społeczne: Czy ucz. przystosowuje się łatwo do nowego środowiska, nie, towarzyski (a), nie, wywiera wpływ, poddaje się wpływowi, pozostaje odporny (a). Jest organizatorem [w życiu koleżeńskim—grach], pomocnikiem [ca] bierny [a] Posiada poczucie odpowiedzialności, nie. Grzeczny [a] nie. Usłużny [a]—nie. Ambitny [a] nie. Chętny [a] w niesieniu pomocy innym, egoista /ka/ Obowiązkowy /a/ nie. 4. Różne cechy: Porządny /a/ nie. Zaradny /a/ nie. Delikatny /a/ nie. Oszczędny /a/—rozrzutny /a/ Mściwy /a/ nie. Czy szanuje rzeczy, nie. Cudze, nie. Prawdomówny /a/ nie. Drażliwy /a/ nie. Wrażliwy /a/ nie. Drobiazgowy /a/ nie. Punktualny /a/, nie. Sumienny /a/, nie. Złośliwy /a/, nie. Skryty /a/ wylany /a/. Rozstrzepany /a/—uważny /a/.

Uwagi i obserwacje wychowawczy /czyni/. Data i podpis wychowawcy /czyni/.

S Z K O Ł A

wypełnia uczeń /nica/.

1. Imię i nazwisko, wyznanie. 2. Miejsce i data urodzenia. 3. Adres. 4. Zawód ojca, matki, lub opiekunów. 5. Zawody sióstr i braci. 6. Jaki zawód pragnąłbyś /abyś/ obrać. 7. Jeszcze jaki zawód podoba ci się. 8. Jakiego zawodu nie obrałbyś /łabyś/ nigdy.

W Y P R A C O W A N I E :

P L A N.

1. Czem pragnąłbyś /ęłabyś/ być. 2. W jaki sposób zamierzasz urzeczywistnić swoje życzenie. 3. Jaki zawód obrałbyś /aś/ i dlaczego ten właśnie. 4. Czy uważasz, że nadajesz się do obranego przez siebie zawodu i dlaczego. 5. O jakim jeszcze innym zajęciu myślałeś /łaś/. 6. Dlaczegoś je odrzucił /a i wybrał /a/ co innego. 7. Czemuś w żadnym razie nie chciał /a/ zostać i dlaczego.

K O M U N I K A T Y.

Komunikaty i kwestjonariusze Zarz. Woł. Okr. Zw. C. N. S. P. oraz odpow. odezwy, otrzymane przez Kuratorjum z podpisami p. p. Hoffmana Jakóba, przewodniczącego i Brody Stan. sekretarza, podaje się do wiadomości Nauczycielstwa wraz z zachętą do wzięcia udziału w ciekawej i pożytecznej pracy regionalnej, zainicjowanej przez Zarząd Okr. Związku.

Zarząd Wołyńskiego Okręgu Zw. Polsk. Naucz. Szk. Powsz. gromadzi wszelkie materiały do monografii poszczególnych powiatów, jakoteż i do monografii syntetycznej województwa wołyńskiego. Obecnie zwraca się do ludzi dobrej woli, specjalnie zaś do nauczycieli wszelkich typów szkół z prośbą o wypełnienie poniższego kwestjonariusza. Ponieważ północne powiaty województwa tarnopolskiego i południowe powiaty województwa poleskiego posiadają podobne składniki przyrodnicze, jakie posiadają sąsiednie powiaty województwa wołyńskiego, zwraca się do nich o informacje, nie wątpiąc, że znajdzie i tam ludzi, którzy dopomogą mu w jego dziele.

Zarząd prosi o nadsyłanie odpowiedzi do dnia 15 kwietnia pod adresem: **Zarząd Wołyńskiego Okręgu Związku P. N. S. P. Równe Wołyńskie. Skrzynka pocztowa 228.**

[—] **HOFFMAN JAKÓB**
Przewodniczący

KWESTJONARIJUSZ w sprawie zabytków przyrody

Województwo..... Powiat i gmina.....

Nazwiśko nadsyłającego odpowiedź.....

Jego zawód..... Dokładny adres.....

Data.....

P y t a n i a :

1) Czy znajdują się w okolicy miejsca szczególnie piękne, lub osobliwe z powodu swej niezwykłej przyrody.

2) Czy powierzchnia ziemi nie posiada szczególnie pięknych lub osobliwych kształtów: jary, wąwozy, skały, wodospady, źródła, jaskinie, wertepy, lejki gipsowe, wydmy piaszczyste, wały morenowe t. d.?

3) Czy znajdują się w okolicy szczególnie duże głazy narzutowe, bloki eratyczne lub większe ich skupienia? Czy mają one powierzchnię gładką, z rysami lub bez rysów?

4) Czy są w okolicy jeziora, większe naturalne stawy czyste lub zarastające roślinnością, źródła mineralne, stare łożyska rzek, kępy narzeczne, wyspy pływające i t. p.?

5) Czy znajdują się w okolicy szczególne odmiany gleby np. orsztyń, gips, sól, okruchy rzadkich skał, rzadkie minerały, ziemia okrzemkowa, trawertyny, pnie skrzemieniałych drzew, meteoryty, burzyny i t. d.

6) Czy znajdują się w okolicy odkryvky warstw geologicznych, czy są w nich skamieniałości zwierząt, skorupy ślimaków i małży lub roślin, także zęby, kości, szczątki mamuta, kości ludzkie i t. d.?

7) Czy zachowały się w okolicy szczątki pierwotnych zbiorowisk roślinnych jako to: partje lasu nietknięte siekierą, torfowiska wysokie i niskie, wrzosowiska. skupienia roślin stepowych, solniskowych, gipsowych, wapiennych i t. p.?

8) Które gatunki drzew uchodzą w okolicy za rzadkie i dlaczego?

9) Które gatunki drzew mają w okolicy granicę naturalną swego przyrodzonego rozmieszczenia i jakie są ich stanowiska skrajne? (Podać nazwy miejscowości wzgl. rewiru leśnego i załączyć o ile możliwości mapkę stanowisk oznaczonych krzyżykami).

10) Czy rosną w okolicy dziko z drzew: Cis (*Taxus baccata*), Modrzew polski (*Larix polonica*), Brekinia czyli Bereka (*Sorbus torminalis*), Makinia (*Sorbus aria*), Dąb bezszypułkowy (*Quercus sessiliflora*), Jodła (*Abies alba*), Świerk (*Picea excelsa*), Buk (*Fagus sylvatica*), Topola biała /*Populus alba*/, Topola czarna (*Populus nigra*) Jawor (*Acer pseudoplatanus*), Klon tatarski (*Acer tataricum*), Paklon (*Acer campestre*), Jesion ostry [*Fraxinus oxycarpa*] Lipa wielkolistna [*Tilia grandifolia*], Wiąz korkowy; z krzewów: Wisienska stepowa (*Prunus chamaecerasus*), Hordowina [*Viburnum Lanthana*], Dereń (*Cornus mas*), Kłokoczka [*Staphylea pinnata*] Bluszcz [*Hedera helix*] Zielina /*Azalea pontica*/, Woskownica [*Myrica gale*], Ochmiął (*Loranthus*) Jemiola (*Viscum*?) Przy rzadkich podać stanowiska, wymiary, wysokość, zasuszony okaz lub fotografię. W razie braku okazu w terminie wyżej wymienionym, prosimy nadesłać wypełniony kwestionariusz do 15 kwietnia, zasuszony zaś okaz później.

11) Czy znajdują się w okolicy okazy bardzo grubych, starych lub pamiątkowych drzew lub całych alei? Jakie i gdzie?

12) Czy znajdują się w okolicy jakieś gatunki rzadkich i pięknych roślin kwiatowych np. orzech wodny?

13) Czy na rynkach okolicznych miast i miasteczek sprzedaje się jakie kwiaty w stanie dzikim? Które rośliny święcą w kościołach i cerkwiach?

14) Czy znajdują się w okolicy budowle modrzewiowe? Czy ludność miejscowa nie posiada sprzętów z limby lub cisa?

15) Czy żyją w okolicy jakie rzadkie gdzieindziej gatunki zwierząt? Ze zwierząt ssących: niedźwiedź, ryś, łos, bóbr, popielica, kosszatka susel perełkowany lub moręgowany, ślepiec, norka, szczur śniady. Z płazów i gadów: żółw pływacz, wąż eskulapa, jaszczurka zielona, salamandra. Z ryb: jakie rzadkie gatunki żyją dziko w wodach okolicznych? Z ptaków: puhacz, orzeł przedni lub inne orły, bocian czarny, kormoran, pelikan, kruk, kraska, orzechówka, głuźec, cietrzew, pardwa, łabędź, pluszcz, zimorodek, pszczołojad, czapla, drop pustynnik i inne. Z członkonogów: skorpion, rak, tarantula, motyl apollo, motyl żeglarek, motyl mnemozyna, pawik groszkówka /*Saturnia Pyri*/, leśnik wróż /*Limenitis Sybilla*/, jelonek rogacz, kozioróg /*Ceramby heros*/, nadobnica /*Rosalia alpina*/, krawiec podolski /*Lethrus cephalotes*/, Jamnica gruszkówka, czerwiec polski i inne. Podać miejsca lęgowe rzadkich gatunków.

16) Jakie, czy i gdzie zjawiają się w okolicy owady w ogromnych ilościach: chrabaszcz, szarańcza, mszyce?

17) Czy w okolicy posiada ktoś rzadkie i cenne okazy przyrod-

nicze zwierzęta wypchane, zbiory owadów, zielniki, minerały i skałiny?

- 1) Imię i nazwisko i adres właściciela (zarządcy).
- 2) Krótki opis.
- 3) Jakby można trwale ochronić?
- 4) Czy drukowano co o tem. Skąd możnaby dowiedzieć się o szczegółach?

Różne sposoby dawnego łowiectwa i kłusownictwa nie zostały jeszcze zbadane na Wołyniu, pomimo że w kraju naszym kłusownictwo jest jeszcze plagą racjonalnego myśliwstwa i hodowli zwierzyzny. Aby sprawę łowiectwa na Wołyniu zbadać naukowo, Zarząd Wołyńskiego Okręgu Związku Polsk. Naucz. Szk. Powsz. gromadzi wszelkie informacje o narzędziach łowieckich, praktykach kłusowników, zabobonach, zwyczajach i t. p.

Ponieważ jednak informacje, dostarczane przez ludzi dobrej woli, nie wyczerpują tematu, przedstawiamy niżej szereg pytań i wskazówek, wedle których należałoby zbierać materiały o pierwotnym łowiectwie. W pierwszym rzędzie nauczyciele, rozsiani na terenie całego województwa wołyńskiego, mogą dokładnymi odpowiedziami swemi oddać nauce wielkie usługi.

Zbierając wiadomości podług poniższego kwestjonariusza, należy uprzedzić informatorów, że nie będą pociągani do odpowiedzialności karnej za złożone informacje.

Prosimy też o zbadanie, jakie zwyczaje łowieckie panowały w okolicy w dawniejszych czasach. Informacyj w tych sprawach mogą udzielić starzy chłopi, zwłaszcza starzy kłusownicy, należy jednak uprzedzić ich kilkakrotnie, że nie będą pociągani do odpowiedzialności za zeznania.

Prosimy też o możliwie jaknajliczniejsze rysunki narzędzi łowieckich, choćby te rysunki nie przedstawiały się „artystycznie“, lecz gdy będą możliwie wiernie odtwarzały przyrząd, oddadzą one niejednokrotnie nieocenione usługi.

Wierzmy, że znajdzie się spora liczba ludzi dobrej woli, którzy na naszą prośbę nie pozostaną głusi i nadesłają nam odpowiedzi do dnia 15 kwietnia b. r. pod adresem: Zarząd Wołyńskiego Okręgu Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w Równem Wołyń, Skrytka poczt: 228.

Kwestjonariusz i wskazówki w spr. dawnego łowiectwa.

Imię i nazwisko, adres odpowiadającego na kwestjonariusz. Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania chłopca, udzielającego informacji.

1. Na jakie zwierzęta polują? (wymienić też ptaki),
2. Jakie znają rodzaje wilczych dołów? Czy w doły te łowią zwierzyinę przy pomocy naganki?
3. Czy używają płotów do chwywania lisów, a saków do łowienia kuropatw?
4. Czy łowią sarny, lisy, wilki na wędki wywieszzone na drzewach?
5. Jak łowią jastrzębie?
6. Które zwierzęta wykopują z nor lub wykurzają?
7. Czy chwytają węże? Jak, czem, i na co?

8. Czy na polowaniu posługują się widłami, pałą lub oszczepem?
9. Czy używają sieci do polowu leśnej zwierzyny, i jak je zastawiają, (opisać dokładnie) Czy łowią w sieci ptaki i jakie, Jak zastawiają te sieci.
10. Czy łowią ptaki na lep. W jaki sposób i z czego robią lep, Jakich używają sidel.
11. Jakich używają wabików, czyli piszczałek i gwizdków naśladowujących głos zająca, sarny, jarząbka, kuropatwy i t. p. Pożądanem byłoby zebrać te wabiki, szczególnie robione z kości, rogu, kory lub drzewa i przesłać je do Zarządu Wołyńskiego Okręgu Z. P. N. S. P. Czy wabią bez pomocy wabików, np. naśladowując wycie wilka lub gwizdając ustami na podobieństwo głosów ptaków.
12. Jakie znają rodzaje żelastw, używanych do polowu leśnej zwierzyny, Jak nazywają się w gwarze kłusowników składowe części tych żelastw, Ponieważ opisanie żelastw i sposobów ich funkcjonowania jest rzeczą trudną, pożądane byłoby dostarczyć w oryginale te narzędzia łowieckie, zwłaszcza gdy chodzi o żelaza na grubą zwierzynę.
13. Jakich pastek i pułapek drewnianych i żelaznych używają jeszcze, jak je nazywają. Jak zwą się poszczególne ich części. Jak je zastawiają. Jakiej używają przynęty i jaką przyzadzają.

U w a g a: Należy zwracać uwagę także na pomysłowe pastki na myszy i szczury, gdyż często tych samych pułapek, tylko większych rozmiarów, używają kłusownicy do polowu grubszej zwierzyny. Zwyczajnych, pospolitych łapek na myszy i szczury nie należy zbierać, natomiast pożądane jest zbieranie i opisywanie ciekawszych okazów wykonanych wedle chłopskiego pomysłu. (Podać imię i nazwisko wykonawcy). Opisu broni palnej używanej przez kłusowników nie należy podawać. Do opisu budowy narzędzi łowieckich załączyć bodaj pobeżny rysunek

14. Spisać opowiadania fantastyczne z życia zwierząt (np. jak z ziemi wylęga się smok, jak niedźwiedź miał dziecko z dziewczyną i t. p.)

15. Zebrać wszystkie wiadomości z medycyny łowieckiej, np. sadło borsucze leczy suchoty, skóra z węża służy za lekarstwo na porost włosów, róg jeleni tarty na proch leczy chorobę św. Wita i t. p.)

U w a g a: Należy wypytywać się, czy lekarstwem jest skóra, oko, racice, róg, sadło, serce, wątroba i t. p.

16. Spisać dokładnie wszelkie zabobony myśliwskie (np. czego wystrzegać się należy przed polowaniem, aby polowanie się udało).

17. Jak zaczarowują strzelbę, aby była celną, (np. strzelają o północy do serca Pana Jezusa, myją strzelbę w ciepłej krwi i t. p.) Jak zaczarowują strzelbę, aby nie była celną. Dowiedzieć się szczegółowo o tych czarnoksiężskich sztuczkach.

18. Jak zaczarowują kule, aby trafiały w zwierzę. (np. mieszają ołów z sercem nietoperza).

19. Jak zaczarowują żelaza, łapki, sidła, aby dobrze łowiła się w nie zwierzyna np. przywiązują przynętę do postronka z wisielca.

20. Opisać opowiadania o doskonałych strzelcach.

21. Jakie przesady, zabobony: lub wierzenia zna lud o dzikich zwierzętach np. zająca, lisie, wilku, rysiu, kunie leśnej, borsuku, sarnie, jeleniu, dziku, gluszczu, dzikim gołębiu, sowie, jastrzębiu i t. p.

Uwaga: Przesądów o domowych zwierzętach tutaj nie należy spisywać.

We wszystkich odpowiedziach pożądana jest dokładność i sumienność.

Zakupy zagraniczne. Ministerstwo W. R. i O. P. przypomina, że wszelkie projekty umów o zakup przedmiotów zagranicą winny być nadsyłane do Ministerstwa celem uzyskania zgody Ministerstwa Przemysłu i Handlu na dokonanie danej transakcji. Bez wykonania tego warunku żadne wnioski o zakupach zagranicznych uwzględniane nie będą. Wszelkie zamówienia rządowe, które mają być wydane zagranicą, powinny być przed zawarciem umowy zaaprobowane przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, a ponadto uzyskać uprzednią zgodę Ministerstwa Skarbu, które w miarę potrzeby zasięgnie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów, a to w myśl punktu 7 regulaminu Rady Ministrów. Przyczem przez zakupy zagraniczne, wymagające uprzedniego uzgodnienia rozumieć należy w szczególności zakupy, względnie umowy, ustalające płatność należności w walucie obcej bądź pośrednio przez zezwolenie prawa wywozu złotych, lub nabycie za nie waluty obcej w kraju, jakoteż umowy, które ustalają wprawdzie należność w walucie obcej, lecz zezwalają na jej płatność w walucie polskiej, jak wreszcie wszelkie umowy, dotyczące towarów pochodzenia zagranicznego, jeszcze przez dostawcę miejscowego nieopłaconych, bez względu na walutę, w której płatność umowy ustalono. Ministerstwo Skarbu nie będzie udzielało pozwolenia na wywóz walut, wzgl. złotych polskich na pokrycie rachunku na wykonaną dostawę zagraniczną dla instytucji rządowych, o ile dostawa ta nie była wykonana w trybie powyższym. W razie zgłoszenia ofert zagranicznych i krajowych na dostawę wyrobów przemysłowych, przy równorzędnej wartości proponowanych artykułów, należy oddawać pierwszeństwo firmom krajowym, jeżeli cena krajowa jest nie wyższa niż o 10 proc. od ceny towaru zagranicznego wraz z cłem, przewidzianem dla tego towaru w taryfie celnej, przyczem jako cenę towaru zagranicznego należy uważać nie cenę oferowaną, lecz taką cenę, jaka jest ustalona dla tego towaru na właściwym rynku zagranicznym, to jest w kraju gdzie artykuł ten jest wytwarzany. Gdyby zaś dostawa towaru była związana z koniecznością uruchomienia w kraju, nowej gałęzi przemysłu, powyżej wyznaczona granica może być przekroczona za każdorazową zgodą Komitetu Ekonomicznego Ministrów.

Ofiary w walucie obcej. Żadna władza ani instytucja państwowa nie może dysponować wpływającymi doń sumami w walutach obcych, choćby przeznaczonemi na zasilenie funduszków pozabudżetowych, (ofiary i zapisy na cele specjalne) sumy te winny być niezwłocznie po otrzymaniu przekazane do dyspozycji P. K. K. P., której zapasami dewiz dysponuje Ministerstwo Skarbu; w razie złożenia, jako ofiary na cel specjalny, sumy w walucie obcej, Ministerstwo Skarbu zapew-

nia właściwej instytucji pierwszeństwo do dotacji na dany cel w odnośnej walucie, w tejże wysokości, o ile to ze względu na potrzeby ogólnopństwowe będzie możliwem.

Wydatkowanie sum w walutach obcych na potrzeby państwowe może mieć miejsce jedynie za pośrednictwem Polskiej Kraj. Kasy Pożyczkowej na zasadzie każdorazowych dyspozycji Ministerstwa Skarbu sum w walutach obcych ściśle na cele, na które zostały one przyznane; niedopuszczalnem jest zachowanie ich przez instytucje państwowe, jako swego rodzaju rezerw walutowych i sumy te winny być natychmiast zwracane, wzgl. refundowane Polskiej Kraj. Kasie Pożyczkowej, przyczem ewent. zysk lub strata kursowa, stąd wynikające, winny być zaliczone na dobro lub ciężar budżetu Ministerstwa Skarbu, jako jedynie powołanego do dokonywania operacji walutowych. Wyjątkowo i to nie inaczej jak za każdorazowem zezwoleniem Ministerstwa Skarbu, można zatrzymać walutę obcą, o ile cel, dla którego ją wydano, nie da się natychmiast zrealizować, lecz będzie mógł być wogóle osiągniętym w terminie późniejszym, ustalonym w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

Prawa pośrednictwa P. A. T. Uchwałami Rady Ministrów z dnia 11 lutego 1924 r., z dn. 26 maja 1926 r. i z dn. 17 października 1927 r. przyznano Polskiej Agencji Telegraficznej wyłączne prawo pośrednictwa w publikowaniu płatnych ogłoszeń urzędowych — w pismach na obszarze Państwa Polskiego — dokonywanych przez władze, instytucje, urzędy państwowe i przedsiębiorstwa państwowe nieskomercjalizowane, lub przedsiębiorstwa znajdujące się pod kontrolą władz państwowych, jakoteż w sprawie wszelkiej reklamy tych władz i t. d. a zatem plakatów, ogłoszeń świetlnych, filmowych, fotograficznych i t. p. Nadto Polskiej Agencji Telegraficznej przyznano wyłączne prawo pośrednictwa w zdjęciach fotograficznych i filmowych, w lokalach i budynkach urzędów i instytucyj państwowych, oraz na terenie przedsiębiorstw i dóbr państwowych. Wobec tego należy w sprawach powyższych wyłącznie zwracać się do P. A. T. w Warszawie (Krakowskie Przedmieście 50), podając, czy ogłoszenie przeznaczone jest do czasopisma urzędowego, fachowego, czy codziennego, oraz wskazując miejscowość, w której dane ogłoszenie czy reklama ma być opublikowana. Zdjęcia fotograficzne i filmowe wolno zamawiać tylko u przedsiębiorców, upoważnionych przez Polską Agencję Telegraficzną.

Muzeum Wołyńskie w Łucku, składa się z 3 działów: przedhistorycznego (Nr-ów 45, okazów 986), etnograficznego

(Nr-ów 97, okazów 1067) i historyczn. (Nr-ów 250, okazów 736), oraz biblioteki z 270 dzieł w 400 tomach i zeszytach. Dział przyrody jest zapoczątkowany (gleboznawstwa 50 okazów). W ciągu roku ubiegłego odbyły się wystawy czasowe: grafików polskich, przemysłu artystycznego i zdobnictwa ludowego. Obecnie Muzeum przygotowuje wystawę pamiątek, dotyczących powstania listopadowego, z okazji przypadającej 100-letniej rocznicy. Muzeum inwentaryzuje zabytki przed i historyczne (zdjęcia fotogr.), układa bibliografię historii Wołynia, powstania listopadowego na Wołyniu, etnografii Wołynia, przygotowuje do druku wołyński słownik biograficzny, listy powstańców 1831 r. i t. d. W pracach tych Muzeum liczy na przyczynki i pomoc ze strony społeczeństwa miejscowego. Apeluje również do posiadaczy pamiątek listów, sztychów i t. p. z r. 1831 o ich użyczenie na wystawę.

Pokrywanie świadczeń, ciężących na budynkach państwowych. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, w porozumieniu z Ministerstwem Robót Publicznych wyjaśnia co następuje: W myśl § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 1924 r. (Monitor Polski Nr. 111, poz. 319 ex 1924) koszty zarządu budynku państwowego, a w szczególności koszty oświetlania klatek schodowych, za wodę i kanały, ponoszą pomieszczone w nim urzędy (szkoły) w stosunku do zajmowanych części budynku, a zatem odnośne wydatki pokrywane być winny w każdym wypadku z budżetów urzędów (szkół) zajmujących budynek państwowy. Z budżetu Ministerstwa Robót Publicznych opłacane być mają jedynie świadczenia, przypadające na lokale użytkowane na cele mieszkaniowe (mieszkania niesłużbowe), za które czynsze wpływają na dochód Min. Robót Publ. Wysokość świadczeń tych oblicza się w stosunku powierzchni tego rodzaju lokali do całej powierzchni, z której korzysta dany urząd (szkoła).

Zwrot opłat szkolnych. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyjaśnia, że w myśl punktu 5 okólnika Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 września 1925 r. L. 14604 nie należy zwracać opłaty szkolnej za dziecko funkcjonariusza państwowego, które pobiera naukę w Konserwatorium muzycznym (zakład prywatny), a równocześnie uczęszcza na Uniwersytet. Wynika to niewątpliwie nie tylko z wyraźnego brzmienia punktu 5 cytowanego okólnika, ale także z postanowień punktu 4, bo odbywanie studjów na uniwersytecie wskazuje, iż nauka w szkole artystycznej nie jest traktowana jako przygotowanie do przyszłego zawodu.

Sanatorja. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych uznało jako nadające się leczenia funkcjonariuszów państwowych i

członków ich rodzin nast. zakłady lecznicze: zakład Dr. E. Łukasiewicza w Warszawie, „Policyjny Dom Zdrowia“ w Busku, zakład leczniczy dla dzieci w Ciechocinku p. n. Sanatorjum św. Tadeusza. Z warunkami przyjęcia zaznajomi funkcjonariusza państwowego lekarz umówiony państw. pomocy lekarskiej, przekazujący chore dziecko do tego sanatorjum.

Państw. Zakład Zdrojowy w Krynicy będzie udzielał urzędnikom państwowym, korzystającym z urlopów wypoczynkowych, oraz rodzinom urzędników w czasie od 1. X.—16. XII. i od 1. III—31. V. (z wyjątkiem miesiąca kwietnia, w którym zakład jest zamknięty) 50 proc. zniżki na mieszkaniu w domu Udrojowym oraz na wszelkich na zabiegach leczniczych. Zrzednicy, którzy korzystają już ze zniżek z tytułu pomocy lekarskiej dla urzędników państwowych, nie mogą równocześnie korzystać ze zniżki na podstawie niniejszego zarządzenia. Zarazem nadmienia się, że dzierżawca restauracji w domu zdrojowym w Krynicy będzie udzielał w tych okresach osobom wyżej wskazanym 25 proc. zniżki od cen potraw i napojów. Wszelką korespondencję w tych sprawach należy kierować bezpośrednio do Zarządu Państwowego Zakładu Zdrojowego w Krynicy.

Falsyfikat biletu bankowego 20-złotowego z datą 1 marca 1926 r. Falsyfikat ten wykonano na papierze zwykłym, szarym, gładkim, podczas gdy bilety autentyczne drukowane są na papierze rypsowanym. Kolory farb ciemniejsze, brudne. Znak wodny z podobizną króla Kazimierza Wielkiego, liczbą „20“ i skrótem „Zł“, wykonano zapomocą nadruku farbą białą na marginesie przedniej strony, wskutek czego jest on niewidoczny na odwrotnej stronie biletu.

Siatka, mająca imitować rypsowany papier, wykonana jest również zapomocą farby białej, lecz tylko na przedniej stronie biletu. Rysunki, zwłaszcza w drobnych szczegółach, są zamazane, fragmenty zaś rysunków stylizowanych kwiatów i ptaków nie wykazują wyrazistości cieniowania, jak na biletach autentycznych.

Napisy i podpisy mają kontury zamazane.

Cyfry w numeracji, nierówno rozstawione, wykonane są farbą ciemniejszą.

Falsyfikat jest naogół dosyć udatny i na pierwszy rzut oka trudny do rozpoznania.

Umówienie apteki. Urząd Wojewódzki powiadamia, że apteka W. Staroniewicza w Łucku została umówiona do wydawania lekarstw urzędnikom państwowym i członkom ich rodzin na recepty lekarzy umówionych do okazywania pomocy lekarskiej.

Projekt kursów wakacyjnych w r. 1930. W uwzględnieniu potrzeb szkolnictwa powszechnego na Wołyniu Kuratorjum O. S. W. zwróciło się do Ministerstwa W. R. i O. P.

L.p.	Inspektorat Szkolny	K U R S
1	Krzemieniec	Przyrodniczo-geograficzny przerobienie ćwiczeń z fizjologii roślin wraz z zaznajomieniem ze sposobami hodowli. Roślinność i środowisko fizyczne. Wpływ gleby i warunków klimatycznych. Typy zbiorowisk roślinnych. Wycieczki,
2	dtto	Matematyczny O działaniach arytmetycznych. Definicja i własności działań na liczbach naturalnych, rozszerzenie pojęcia tych działań na liczby bezwzględne (ułankowe i niewymierne) oraz na liczby względ e. Zasada zachowania formalnych własności działań.
3	Inspektorat Szkolny w Zdołbunowie, siedziba kursu w Ostrogu	Historyczny Literatura historyczna dla młodzieży szkolnej i sposób jej użytkowania. Przegląd poglądowych pomocy historycznych w nauczaniu i rodzaje ich zastosowania.
4	dtto	Pedagogiczny Wybrane zagadnienia z nauki o dziecku. (Stosunek dziecka do świata rzeczywistego) Myślenie dziecka i dorosłego. Psychiczne podstawy postępowania człowieka dorosłego i dziecka. Sposoby prowadzenia obserwacji nad dzieckiem. Rozbiór jednego z pism pedag.
5	Kowel	Języka polskiego. Składnia zdania pojedynczego i złożonego wraz z metodyką nauczania w szkole powsz.
6	Dubno	Języka ukraińskiego (końcowy)
7	Inspektorat w Zdołbunowie — Ostróg siedziba kursu	Języka ukraińskiego (końcowy)
8	dtto	Języka ukraińskiego* (początkowy)
9	Włodzimierz	Języka ukraińskiego (początkowy)
10	dtto	Języka ukraińskiego (początkowy)

UWAGA: Wszyscy słuchacze kursów wakacyjnych Okręgu Szkolnego Wołyńskiego znajdą bezpłatne pomieszczenie w internatach, zorganizowanych w siedzibach kursów. Utrzymanie wspólne będzie zorganizowane na kursach

z następującym projektem organizacji kursów wakacyjnych dla nauczycielstwa szkół powszechnych w roku 1930:

Termin	U W A G I
I.	Požadane przywiezienie lupy i klucza do oznaczania roślin.
I.	Požadane uprzednie opracowanie wymienionych działów na podstawie Mihutowicza J. „Podręcznik dla arytmetyki i algebry“ na kl. IV, V.
I.	Požadane uprzednie opracowanie H. Mościckiego: Wskazówki praktyczne do nauczania historii; H. Pohoskiej: Dydaktyka historii; M. Handelsmana: Historyka cz. I. Zasady metodologii historii; Kłodziaskiego: Z zagadnień dydaktyki historii.
I.	Požadane uprzednie opracowanie: Claparède „Psychologia dziecka, Sulhy — „Dusza dziecka“, Zienkowski — „Psychologia dziecięctwa“.
I.	Požadane uprzednie opracowanie działu składni na podstawie podręczników S. Szobera: „Gramatyka j. polskiego dla seminarjów naucz.“ Z. Klemensiewicza: „Gramatyka j. polskiego“ podr. dla szk. powsz.; Steina i Zawilińskiego: „Gramatyka j. polskiego dla szk. powsz. i średnich“.
III.	
I.	
III.	
III.	
III.	
III.	

w Ostrogu i Krzemieńcu. Koszty utrzymania przewiduje się w wysokości 65—70 zł. miesięcznie. Słuchacze winni przywieźć z sobą poduszkę, koc, bieliznę pościelową.

Nowe bilety bankowe. Począwszy od 30 stycznia 1930 r. Bank Polski puszcza w obieg bilety bankowe 10-złotowe, opatrzone podpisem Prezesa Banku Polskiego, D-ra Władysława Wróblewskiego, oraz datą 20 lipca 1929 r. Poza temi szczegółami nowe bilety nie różnią się niczem od znajdujących się obecnie w obiegu.

Wydział turystyczno-kapieliskowy przy Magistracie w Gdyni został w bieżącym roku powołany do życia i zadaniem jego jest m. in. ułatwianie zwiedzania Gdyni wy-cieczkom zamiejscowym.

Wołyński kurs regionalny. Zarząd Woł. Okręgu Z. P. N. S. P. analogicznie jak przeszłego roku organizuje Wołyński Kurs Regionalny. Charakter Kursu będzie nieco inny: mianowicie: Kurs nie będzie miał stałego oparcia w jednej miejscowości. Opłata za kurs: wpisowe 15 zł. (dla nieczłonków Związku 20 zł.), opłata za kurs wraz z utrzymaniem i przejazdami koleją i autobusami 150 zł. Zgłoszenia Zarząd przyjmować będzie do dnia 1-go maja, po tym terminie nie będzie uwzględniał zgłoszeń. Pragnący wziąć udział w Kursie mogą zwrócić się do Zarządu Wołyńskiego Okręgu o szczegółowe informacje.

Opłaty należy przysyłać na konto czekowe P. K. O. Nr. 81,598.

P R O G R A M

Wołyńskiego Kursu Regionalnego w lipcu i sierpniu b. r.

6. VII. niedziela o godz. 11 zbiórka w Równem i zapoznanie się z m. Równem.
7. „ poniedz. o godz. 4 rano wyjazd autobusami do Korca. Oglądanie zabytków i zapoznanie się z właściwościami geograficznymi m. Korca.
8. „ wtorek o godz. 5 rano odmarsz do Kleckiej Wielkiej przez wieś Rzeczeki (15 km.)
9. „ środa o godz. 5 rano odmarsz do Ludwipola przez Marenin (18 km.).
10. „ czwartek o godz. 5 rano odmarsz do Chołopów przez Bystrzyce (15 km.)
11. „ piątek o godz. 5 rano do Berezna przez Mokwin (10 km.).
12. „ sobota zapoznanie się z najbliższą okolicą.—uzupełnienie notatek porobionych w czasie marszu.
13. „ niedziela o godz. 4 rano odjazd autobusami do Stepania. Zapoznanie się z najbliższą okolicą.
14. „ poniedz. o godz. 5 rano odmarsz do wsi Temne przez Majdan-Huta (16 km.)

15. VII. wtorek o godz. 5 rano odmarsz do Czartoryska przez Ośnicę (16 km.).
16. „ środa o godz. 5 rano odmarsz do Wołczeska przez Miedwieże (17 km.).
17. „ czwartek o godz. 5 rano odmarsz do Maniewicz przez Perekrestje (15 km.).
18. „ piątek o godz. 5 rano odmarsz do Gradysk przez Gródek (14 km.).
19. „ sobota o godz. 5 rano odmarsz do Powórska przez Trojanówkę-Gruszewno (17 km.).
20. „ niedziela Powórsk — jak 12 lipca.
21. „ poniedz. wieczorem odjazd do Krymna przez Kowel.
22. „ wtorek o godz. 5 rano z Dubieczna przez Krymno do Lubochin (15 km.).
23. „ środa o godz. 4 rano z Lubochin przez Butmer-Widica do Szacka (20 km.).
24. „ czwartek i 25 piątek. Zwiedzanie okolic Szacka. (jak 12 i 20. VII.).
26. „ sobota odjazd autobusami do Lubomla i koleją z Lubomla przez Kowel—Równie do Dubna.
27. „ niedziela i 28 poniedziałek. Dubno (jak 12 i 20. VII.).
29. „ wtorek o godz. 5 rano odmarsz do Sudobicz przez Strakłów—Dietyńcza (16 km.).
30. „ środa o godz. 5 rano odmarsz do Minkowiec przez Studziankę (14 km.).
31. „ czwartek o godz. 5 rano odmarsz do Krzemieńca przez Sapanów (11 km.).
1. VIII. piątek i 2. VIII. sobota w Krzemieńcu (jak 12 i 20. VII.).
3. „ niedziela odjazd autobusami do Szumska.
4. „ poniedz. o godz. 5 rano odmarsz do Teremorowki przez Waśkowce, Sadoczki. Androszówkę (17 km.).
5. „ wtorek o godz. 5 rano odmarsz do Nowomalina przez Wesołówkę—Buszcze (18 km.).
6. „ środa o godz. 5 rano odmarsz do Ostroga przez Międzyrzec Ostrogski (12 km.).
7. „ czwartek w Ostrogu (jak 12 i 20. VII.).
8. „ piątek Łuck. Koniec kursu.

Przez cały okres kursu towarzyszą pp. prelegenci omawiający dziedziny geografji, przyrody, gwaroznawstwa i etnografji. Prelegent omawiający zagadnienie prawa zwyczajowego towarzyszy Kursowi z Równego do Berezna. Prelegent do zagadnień historji sztuki towarzyszy z Dubna do Łucka. Tak samo prelegent do historji. Prelegent do dziejów wojen na Wołyniu towarzyszyć będzie kursowi od Czartoryska do Kowla

NOWOŚCI WYDAWNICZE.

Mstwo W. R. i O. P. poleca „**Kalendarz Gospodarski na rok 1930**”—wspólne, jedyne tego rodzaju w Polsce wydawnictwo wszystkich organizacyj rolniczych, do bibliotek naucz. szkół powsz. wiejskich. Centralne Tow. Organizacyj Kółek Rolniczych w Warszawie, Kopernika 30, proponuje dostarczenie żądanej ilości egzemplarzy kalendarza, w cenie zł. 2 za egzemplarz, przy cenie katalog. zł. 3. Kalendarz Gospodarski, zawiera olbrzymią ilość wiadomości podręcznych rolniczych i będzie w bibliotece nauczycielskiej wiejskiej szkoły powszechnej cennym źródłem informacji dla personelu nauczycielskiego w sprawach rolniczych, oraz pomocą w prowadzeniu akcji oświatowo-rolniczej w najbliższej okolicy.

Ratownictwo. Zarząd Tow. Doraźnej Pomocy Lek. w Warszawie („Pogotowie Ratunkowe”) na skutek prośby Min. Spr. Wewn. przystąpił do zorganizowania Kom. Narod. do spraw ratownictwa leczniczego i pierwszej pomocy w nagłych wypadkach. Zadaniem Komitetu jest zorganizowanie stacyj ratunkowych w całym Państwie. Dla ułatwienia tego zadania Zarząd Pogotowia Ratunkowego wydał 3-ci nakład wydawnictwa „Ratownictwo” d-ra Józefa Zawadzkiego, wraz z 3 tablicami poglądowymi. Popularne to wydawnictwo poucza czytelnika, jak postępować w nagłych nieszczęśliwych wypadkach, jak transportować chorego i t. d. Ceny: w opr. kartonowej 30 zł., w opr. płóciennej, tablice również podklejone na płótnie 50 zł. Same tablice na płótnie 24 zł. Książka broszurowana, a tablice podkl. na płótnie 34 zł.

„**M. Arcta słownik ilustrowany języka polskiego**”, III wydanie poprawione i uzupełnione po zasięgnięciu rady wybitnych językoznawców. Słownik ma spełnić potrójne zadanie: rozszerzyć przeciętny zasób słownictwa w użytku praktycznym, podnieść poziom i prawidłowość wyrażenia się w słowie i piś-

mie, oraz przyczynić się do zupełnej ścisłości i unifikacji języka polskiego na całym obszarze Rzeczypospolitej. Słownik ten Kuratorjum poleca jako książkę pożyteczną dla bibliotek szkół powszechnych, średnich i zawodowych. Cena 2 tomy oprawne w płótno 72 zł.

Rocznik Wołyński. Zarząd Wołyńskiego Okr. Z. P. N. S. P. przystąpił do wydawania Roczników Wołyńskich. Pierwszy Rocznik znajduje się już w druku i będzie do nabycia w Zarządzie Okręgowym z końcem marca. Dzieło to będzie miało około 260 stron, 180 ilustracyj, 20 kilka mapek i jedną wielką mapę Wołynia z granicami powiatów i gmin. Członkowie zamawiający już obecnie płacą za nie tylko 8 zł. (przyjmuje się także ratami po 4 zł.) nauczyciele nieczłonkowie płacą 10 zł. (przyjmuje się także ratami po 5 zł.) Po wyjściu z druku koszt dzieła będzie podniesiony. Należytość za to dzieło należy przesać na konto P. K. O. Nr. 81,598.

Treść 1-go Rocznika Wołyńskiego. 1. Od wydawców. 2. Prof. Un. Jagiell. Jerzy Smoleński: Wstęp. 3. Prof. Un. Jagiell. Jerzy Smoleński: Z geografji fizycznej Wołynia. 4. Dr. Wiktor Ormicki: Wołyń. Szkic geografji gospodarczej. 5. Prof. U. J. Jan Zilyński: Z djaletkologii ukraińskiej na Wołyniu. 6. Wizytator Szkół M. Koczwarą: Stosunki geobotaniczne Wołynia. 7. V-Prezes Sądu Okręgowego Adam Bobkowski: Rozkład rodziny włościańskiej na Wołyniu, a zwyczaje spadkowe. 8. Naucz. Gimnazjum Pryw. J. Panek: Roślinność okolic Rownego. 9. Naucz. Szk. powsz. D. Kostecki: Chata wiejska na Wołyniu. 10. Naucz. szk. powsz. N. Dymnych: Obrzędy i wierzenia ludowe świąt Bożego Narodzenia we wsi Borszczówce na Wołyniu. 11. Naucz. szk. powsz. J. Hoffman: Pisanki wołyńskie. Dzieło powyższe Kuratorjum zaleca dla bibliotek nauczycielskich.

St. Nowaczyk i L. Bandura — **Historja w szkole powszechnej.** Materiał i wskaz. metod. dla oddz. III. Poznań 1930 r. Nakł. „Księgarni Szkolnej“. J. Biliński Insp. Szk. **Nauczanie języka polskiego** w niższym gimnazjum i wyższ. klasach szk. powsz. Poznań 1929. Nakł. „Księgarni szkolnej“.

K O N K U R S Y.

Zgodnie z postanowieniem art. 11 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 92 poz. 530) Kuratorjum ogłasza nast. konkursy:

A) na stanowisko kierownika 7-klas. publ. szkoły powszechnej Nr. 2 imienia Prezydenta Rzplitej Ignacego Mościckiego w Kowlu. Przy szkole brak mieszkania dla kierownika.

B) Na stanowisko kierownika 5-kl. publ. szk. powsz. w Mirogoszczy, gm. i pow. dubieńskiego. Przy szkole znajduje się mieszkanie służbowe dla kierownika, skł. się z 3 pokoi i kuchni. Pierwszeństwo posiadają kandydaci z Wyższym Kursem Naucz.

Kandydaci winni odpowiadać warunkom, przewidzianym w art. 12 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. Ust. R. P. Nr. 47, poz. 462 z 1928 r.).

Udokumentowane podania należy wnosić drogą służbową do odpow. Inspektorów Szkolnych w terminie miesięcznym, od ogłoszenia konkursu.

W A D O M O Ś C I O S O B I S T E.

Kuratorjum O. S. W.

Pan Minister W. R. i O. P. mianował: p. **Dr. Władysława Tarzanke**, radcę Kurat. O. S. Woł. w VI st. sł. wizytatorem tegoż Kuratorjum w V st. sł. z dniem 1. stycznia 1930 r. dekr. z dn. 18-XI 1929 r. Nr. I Prez. 6806/29; p. **Jana Deca** prowizorycznego urzędnika Kurat. O. S. Woł. w VII st. sł. urzędnikiem prowizorycznym tegoż Kuratorjum w VI st. sł. z dniem 1 stycznia 1930 r. dek. z dnia 21-X 1929 r. Nr. I Prez. 6186/29. Pan Kurator O. S. Woł. rozporządzeniem z dn. 20 lutego r. b. Nr. O-3025/30 powierzył aż do odwołania p. **Stanisławowi Sowińskiemu** nacz. wydz. wizytację oraz ogólny nadzór nad szkolnictwem zawodowym Okręgu. Pan Kurator O. S. W. przeniósł p. Tadeusza Gilewicza sekretarza Insp. Szkolnego w Łucku na równorzędne stanowisko do Kuratorjum O. S. Woł. z dniem 1 grudnia 1929 r. Nr. I-22880/29. Pan Kurator O. S. Woł. zwolnił na własną prośbę p. Andrzeja Bochnę ze stanowiska prowiz. urzędnika Kurat. O. S. Woł. z dniem 30 listopada 1929 r. rozporz. z dn. 27/XI 1929 r. Nr. O-22724/29.

Szkolnictwo Średnie:

Pan Minister W. R. i O. P. mianował p. **Jerzego Ostrowskiego** p. o. dyrektora Gimnazjum Państw. im. T. Kościuszki w Równem, dyrektorem tegoż Gimnazjum z dniem 1 grudnia 1929 r. Nr. 11-28190/29 z 15.XI 1929 r.; Pan Kurator O. S. Woł. mianował p. Borysa Bieleckiego, naucz. Gimnazjum Państw. im. T. Kościuszki w Łucku z dniem 1 listopada 1929 r. (Nr. 11-22446/29 z 19-XI 1929 r.) Pan Kurator O. S. Woł. zwolnił p. Kazimierza Centkiewicza, naucz. Gimnazjum Państw. im. M. Kopernika we Włodzimierzu z dniem 28 lutego 1930 r. z po-

wodu wyczerpania 4-letniego zezwolenia na nauczanie bez kwalifikacyj.

Szkolnictwo Zawodowe:

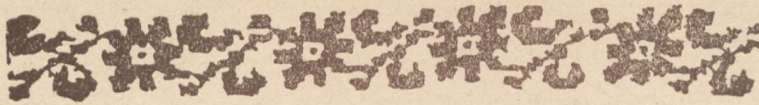
Pan Kurator O. S. Woł. mianował p. Helenę Łuczakównę naucz. szkoły ćwiczeń przy Państw. Seminarjum Naucz. w Ostrogu z dniem 1 listopada 1929 r. (Nr II-21617/29 z 26.XI 1929 r.

Urzędnicy I Instancji:

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dn. 29.X 1929 Nr. II-26735/29 unieważnił dekret z dnia 25-IX 1929 r. Nr. II-23592/29 którym przeniósł p. **Piotra Korzeniowskiego**, Inspektora Szkolnego w Horochowie na równorzędne stanowisko do Kobrynia. Pan Kurator O. S. Woł. mianował: p. p. Jana Żabickiego kontr. sekretarza Gimnazjum Państw. im. J. Słowackiego w Kowlu, prowizorycznym urzędnikiem tegoż Gimnazjum w X st. służbowym z dniem I.XII 1929 r.; Pawła Gryszczuka, prak. III kat.—kancelistą Inspektora Szkolnego w Kostopolu w XI st. sł. z dniem 1 stycznia 1930 r. Pan Kurator przeniósł p. Stanisława Żalińskiego, sekretarza Inspektora Szkolnego w Dubnie na równorzędne stanowisko w Krzemieńcu z dniem 1 stycznia 1930 r. (Nr. I-22835/29 z 26.XI 1929); Władysława Hrynkiewicza, sekretarza Insp. Szkoln. w Krzemieńcu na równorzędne stanowisko w Dubnie z dniem 1 stycznia 1930 r. (Nr. I-22836/29 z 26.XI 1929 r.); Edwarda Speidla — sekretarza Insp. Szk. we Włodzimierzu na równorzędne stanowisko w Łucku.

Szkolnictwo powszechne:

Powiat Dubno. Pan Kurator O. S. W. mianował: p. p. Antoninę Kołytczukową—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Zofjówce II; Mastalerzównę Władysławę — naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Dublinach; Lisa Franciszka — naucz. 2-kl. szkoły powsz. w Werbniu; Szmania Demida—naucz. 2-kl. szkoły powsz. w Ujeźdźcach. **Powiat Horochów.** Pan Kurator O. S. W. mianował p. p. Tadeusza Semkowicza—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Mirkowie. Stefanję Bobkówną—naucz. 2-klas. szkoły powsz. w Porwańcu. **Powiat Kostopol.** Pan Kurator O. S. W. mianował: p. Marję Karolinę Kotelakównę—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Chwojance. **Powiat Kowel.** Pan Kurator O. S. W. mianował: p. Annę Laskowską —naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Majdanie Huliczewskim; Ks. Mieczysława Leszczyńskiego — naucz. religii rzym.-kat. w 7-klas. szkoły powsz. w Kowlu Nr. 2. **Powiat Krzemieniec.** Pan Kurator O. S. W. mianował: p. p. Zygmunta Malinowskiego—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Raślawcach; Stanisława Wołkowicz-Pawłowicza—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Dużych Folwarkach; Antoniego Uzulina — naucz. 1 klas. szkoły powsz. w Sapanowie. **Powiat Luboml.**—Pan Kurator O. S. W. mianował: p. p. Stefanję Wąsowiczównę—naucz. 7-klas. szkoły powsz. Nr. 2 w Lubomlu; Olę Nazarewiczównę—naucz. 3-klas. szkoły powsz. w Woli Ostrowieckiej; **Powiat Równe** — Pan Kurator O. S. W. mianował p. p. Baranowską Marję — naucz. 2-klas. szkoły powsz. w Pustomytach; Tadeusza Kosowskiego — naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Kamiennej Górze; Stefanję Jasińską — naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Międzyrzeczu; Ks. Józefa Sliwę—naucz. religii rzym.-kat. 7-klas. szkoły powsz. w Korcu; Natalję Bissingerównę—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Newosiótkach; Marjana Srokosza — naucz. 2-klas. szkoły powsz. w Nowym Dworze. **Powiat Włodzimierz:** Pan Kurator O. S. W. mianował: p. p. Józefa Partyka—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Samowoli; Karolinę Maćnikównę—naucz. 1-klas. szkoły powsz. w Gruszowie.

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

STAN OŚWIATY na WOŁYNIU.

w stosunku do realizacji powszechnego nauczania.

(dokończenie).

Stan szkolnictwa powszechnego na Wołyniu w r. 1927/8

A. Szkoły.

O rzeczywistym stanie szkolnictwa powszechnego na Wołyniu dowiadujemy się ze sprawozdania Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wołyńskiego, umieszczonego w Dzienniku Urzędowym Kuratorjum O. S. Woł. Równie, 1 grudnia 1928 r. Nr. 19 (51)

Sprawozdanie wykazuje, iż w roku szkolnym 1927/8 było 1185 publicznych szkół powszechnych, z czego

szkół 1 klasowych	—	783
„ 2	„	— 210
„ 3	„	— 80
„ 4	„	— 20
„ 5	„	— 15
„ 6	„	— 7
„ 7	„	— 70

Dla porównania przytaczam tu wykaz publicznych szkół powszechnych za 1925/6 r.

szkół 1 klas.	—	728
„ 2	„	— 194
„ 3	„	— 47
„ 4	„	— 35
„ 5	„	— 12
„ 6	„	— 10
„ 7	„	— 50

Razem 1076

W ciągu dwóch lat przybyło 109 szkół, czyli liczba szkół wzrosła o 10 proc. Przytem daje się zauważyć dążenie do stałego podnoszenia poziomu organizacyjnego szkół przy jednoczesnem rozszerzaniu sieci szkolnej, np. w ciągu 2 lat przybyło 20 szkół 7 klasowych.

Jednak, jeśli wyższy poziom organizacyjny szkół powszechnych ma odegrać wielkie znaczenie w sprawie kulturalnej emigracji wsi, to jesteśmy jeszcze od tego dalecy, gdyż po-

łowa uczącej się dziatwy pobiera naukę w szkołach najniższego typu (1 kl.—2 kl. szkoły) którei obsadzone są wsie na Wołyniu.

W każdym razie szkół najniższego typu, t. j. 1 klas. i 2 kl. mamy 993, szkół wyżej zorganizowanych —192.

Istniejące 70 szkół 7 klasowych według powiatów rozłożone są tak:

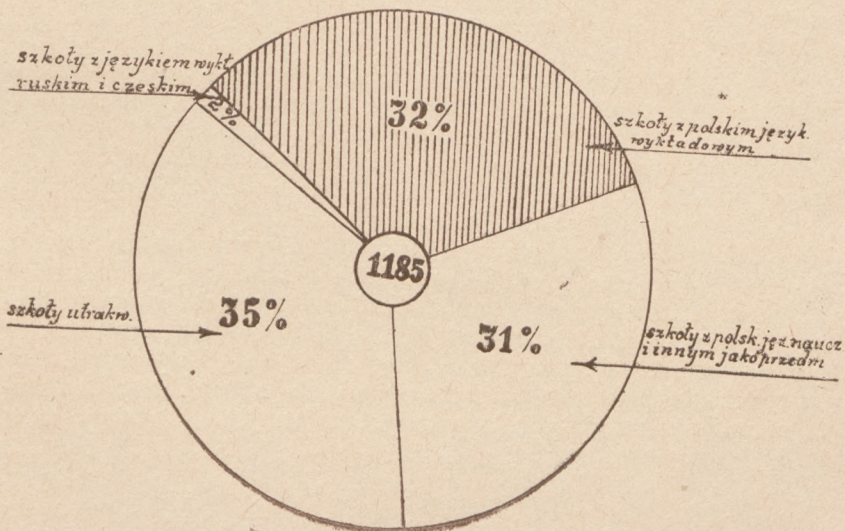
pow. Dubno	— 3 szkoły
„ Horochów	— 2 „
„ Kostopol	— 5 „
„ Kowel	— 8 „
„ Krzemieniec	— 9 „
„ Luboml	— 2 „
„ Łuck	— 9 „
„ Równe	—16 „
„ Włodzimierz	— 6 „
„ Zdołbunów	—10 „

Widzimy, iż pod względem stopnia organizacji szkół najwyżej stoją powiaty: Równe, Zdołbunów, Krzemieniec i Łuck, co odpowiada większemu zaludnieniu dziećmi znajdujących się w tych powiatach miejscowości.

B. Język nauczania.

Publiczne szkoły powszechne Okręgu Szkolnego Wołyńskiego według języka nauczania dzielą się tak:

Szkół z polskim jęz. nauczania	— 375
„ z pol. jęz. naucz. a językiem ukrain. jako przedm.	— 348
„ z pol. jęz. naucz. a językiem czeskim jako przedm.	— 12
„ z pol. j. naucz. a jęz. rusińsk. i czesk. j. przedmiot	— 2
„ z pol. jęz. naucz. a j. niemieckim jako przedm.	— 5
„ utrakwistycznych z język. wykł. polsk. i rusińsk. (ukr.)	— 417
„ utrakwist. z j. pol. i czesk.	— 4
„ z jęz. wykł. rusińskim (ukrain.)	— 5
„ z jęz. wykł. czeskim	— 17

Z powyższego zestawienia wynika, że ilościowo przeważają szkoły utrakwistyczne (polsko-rusińskie) jako szkoły na terenie Wołynia najodpowiedniejsze. Ludność rusińska na Wołyniu uważa za naturalne i dla niej najbardziej korzystne takie rozwiązanie problemu językowego w szkole, któreby, zaspokajając potrzeby kulturalne w zakresie języka i zapewniając dziecku początki nauki w języku ojczystym, dawało jednocześnie dobrą znajomość kultury państwowej. Jest to charakterystyczne zjawisko dla oceny stosunków wołyńskich. Dlatego też typ szkoły dwujęzycznej (utrakwistycznej) znajduje powszechne uznanie ludności. Artykuły pism tendencyjnych, które zabierają głos w tej sprawie, nie zawsze są oparte na rzeczywistości. Sądzić należy, że poprzez szkołę tak zorganizowaną osiągnąć można związanie ludności niepolskiej Wołynia z państwowością polską.

Z porównania ilości szkół według języka nauczania z zestawieniem dzieci w/g języka ojczystego (str. 53) zauważymy znacznie powiększenie szkół z językiem nauczania polskim. Tłumaczymy to z jednej strony rozwojem kolonizacji polskiej na terenach wschodnich (osadnictwo rolne, rzemieślnicy, urzędnicy), z drugiej zaś strony tem, że żydzi i część ludności ruskiej wypowiedzieli się za szkołą polską, do której też posyłają swe dzieci. (Plebiscyt wprowadz. przez ustawę z r. 1924).

Dążenia Czechów, Niemców, Rosjan i Żydów, zamieszkujących Wołyń, w sprawie dokszałciania dzieci w języku ojczystym są również uwzględnione przez władze szkolne w powszechnem szkolnictwie prywatnem. Mamy 123 szkoły prywatne, z tych kantoratów niemieckich 48 i szkół dla dzieci wyznania mojżeszowego 49, reszta są szkoły polskie, ruskie (2) rosyjskie (2) i czeskie (10)

C. D z i e c i .

W roku szkolnym 1925/6 mieliśmy w szkołach powszechnych na Wołyniu 105 754 uczniów, co stanowiło 48.2 proc. wszystkich dzieci w wieku szkolnym. W roku 1927/8 do 1185 od szkół powszechnych uczęszcza już 111843 uczniów (Dz. Urz. Kurat. Okr. Szk. Woł. 1 gr. 1928 r. Nr. 10 str. 319) co stanowi 51.1 proc. dzieci wieku szkolnego.

Jak widać posuwamy się naprzód, chociaż bardzo powoli.

W roku 1928/29 mamy już 129343 uczniów, co stanowi 61 proc. obliczonej na ten rok liczby wszystkich dzieci w wieku szkolnym (209557). Jednak blisko 80000 dzieci jeszcze nie pobiera nauki. Przymus szkolny stosuje się wyłącznie do dzieci, które dobrowolnie zapisały się do szkoły, oraz do dzieci roczników młodszych, zapisanych z urzędu. Widzimy iż w

Okręgu Szkolnym Wołyńskim przystąpiono do planowej realizacji powszechnego nauczania.

D. Nauczyciele.

W powszechnych szkołach Okręgu Szkolnego Wołyńskiego w 1927/8 roku uczyło 2213 (1115 m. 1048 k.) nauczycieli, którzy w/g narodowości dzielą się na:

Polaków	— 1535
Rusinów	— 536
Rosjan	— 79
Czechów	— 21
Białorusinów	— 4
Niemców	— 9
Żydów	— 28
Innych narod	— 1

Naukowe kwalifikacje nauczycieli są następujące:

Wyższe studia posiada.	— 23	naucz.
Egzamin wydział. lub równorzędny.	— 89	„
Maturę seminarjalną	— 705	„
Świadectwo uzupełniające dla czynnych, a niekwalif.	— 826	„
Czasowo-kwalifikowan.	— 247	„
Egzamin naucz. kwalifikacyjny	— 82	„
Kwalifik. do naucz. religji	— 30	„
Niekwalifikowanych	— 210	„

Ilościowo przeważają nauczyciele posiadający świadectwa uzupełniające, zdobyte po przestudjowaniu urządzanych kilka lat z rządu państwowych kursów wakacyjnych, oraz nauczyciele posiadający maturę seminarjalną. Nauczyciele niekwalifikowani (210) obowiązani są do do dn. 31 sierpnia 1929 r. kwalifikacje swe uzupełnić.

Nauczyciele szkół powsz. na Wołyniu w/g narodowości.

Porównując zestawienie szkół według języka nuczania (str. 54) z powyższem zestawieniem nauczycieli według narodowości, widzimy, że sprawa wychowania młodzieży w duchu państwowości polskiej przeważnie spoczywa w ręku nauczycieli narodowości polskiej, którzy objęli prace nie tylko w szkołach z polskim językiem nauczania, ale również i w szkołach z językiem ruskim jako przedmiotem i w szkołach utrakwistycznych.

Siłą faktu nauczycielstwo polskie spotkało się z potrzebą znajomości kultury i języka ludności ruskiej. Władze szkolne przysły z pomocą. W lipcu 1927 r. zostały zorganizowane wakacyjne kursy początkowe języka ruskiego na Wołyniu w m. Krzemieńcu, Ostrogu, Kostopolu i Lubomli, również w lipcu 1928 r. odbyły się kursy końcowe tegoż języka w m. m. Kowlu i Dubnie, oraz nowy początkowy kurs w Dubnie. Pracowałem na wymienionych kursach w Lubomli i w Dubnie w charakterze prelegenta i mogę osobiście stwierdzić, jak nauczy-

cielstwo polskie z ochotą i całym zrozumieniem swego zadania oddawało się poznawaniu języka, literatury i pieśni ludowej, by ułatwić sobie pracę wśród ludności ruskiej i jej dziatwy.

A w ten sposób nauczyciel, mający możność zaspakajania potrzeb kulturalnych ludności miejscowej w zakresie języka, zdobędzie jej zaufanie i zabezpieczy dobry grunt do zasiania kultury państwowej, zwiąże ludność kresów z państwowością polską, a w wyniku pracy wychowawczej przyczyni się do zrealizowania symbiozy polsko-ruskiego (t. j. polsko-ukraińskiego) współżycia na Wołyniu.

W bieżącym roku szkolnym przybyło 200 nowych sił nauczycielskich, więc obecnie w szkołach powszechnych na Wołyniu mamy 2413 nauczycieli. Wobec zwiększonego zapotrzebowania nauczycieli, a jednocześnie starając się o podniesienie poziomu szkół przez obsadzanie ich lepiej przygotowanymi siłami fachowymi, Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wołyńskiego, oprócz państwowych seminarjów nauczycielskich w Ostrogu i Krzemieńcu, oraz prywatnych w Maciejowie i Łucku, zorganizowało w Ostrogu Roczny Kurs Pedagogiczny dla kandydatów na nauczycieli, posiadających świadectwa dojrzałości z ukończenia szkół średnich ogólno-kształcących.

E. Budynki szkolne.

W roku 1925/6 mieliśmy 1029 izb lekcyjnych we własnych budynkach, w tem nowozbudowanych w okresie od r. 1922—67 izb, reszta 962 izby w budynkach pozostałych z b. zaboru rosyjskiego, które można podzielić na:

1. budynki pozostałe po szkołach cerkiewnych,
2. budynki pozost. po szk. ministerjalnych i
3. budynki pozost. po szkołach ziemskich.

Za najlepsze z tych budynków trzeba uznać budynki ziemskie, wszystkie są murowane, kryte blachą, wybudowane w ostatnich latach przed wojną światową przez byłe ziemstwo Wołyńskie.

Mamy ich przeciętnie 1—2 w każdej gminie. Nieco starsze są budynki ministerjalne, przeważnie drewniane, kryte gontami, budowane dla szkół 1 kl. (kurs nauki 3 l.) i dla szkół 2 kl. (kurs nauki 5 l.)

Po miastach i miasteczkach spotykamy też budynki murowane, wszystkie z mieszkaniami dla kierowników i nauczycieli. Dobre też budynki piętrowe znajdują się w Równem, Łucku, Włodzimierzu, Ostrogu, Zdołbunowie, Korcu, Międzyrzecu.

W najgorszym stanie są budynki cerkiewne: przeważnie stare, drewniane, kryte słomą, rzadziej gontami, budowane bez przestrzegania przepisów higieny szkolnej.

Nie posiadając statystycznych danych co do ilości izb, przypadających na każdy z wymienionych rodzaju budynków szkolnych, jednak na podstawie osobistej znajomości stanu rzeczy (każda gmina przeciętnie ma 2 budynki po szkołach średnich) określam stosunek izb szkolnych w budynkach lepszych (ziemskich, ministerjalnych) do izb szkolnych w budynkach cerkiewnych jak 4 : 1.

Z 67 izb nowozbudowanych do roku 1926—tylko 3 izby z cegły, reszta zaś—z drzewa. Obecnie zbudowanych jest 81 izb, z których już tylko 13 drewnianych, a w budowie 167. Cóż można powiedzieć o budynkach wynajętych, których obecnie mamy w przybliżeniu 900 izb lekcyjnych. Przeważnie są to zwyczajne wiejskie chałupy. Izby w nich ciasne, niskie, okna małe. Często tuż za ścianą, w komórce o 6 m² mieszka nauczyciel (ka). Znam wypadki, kiedy nauczyciel po całodziennej pracy urządzał sobie nocleg w tejże izbie lekcyjnej i spał na pozsuwanych ławkach, bo na wsi nie można było znaleźć mieszkania. (Z tej przyczyny szkoły w takich miejscowościach zwijano). Ciężkie i wprost niemożliwe są warunki pracy w takich wynajętych budynkach. Najgorzej jest tu w zimie, pełno dzieci, ciasno, zaduch, nauka na dwie zmiany, a wieczorem kursy dla dorosłych!

F. Hygiena i wychowanie fizyczne.

Statystyka wykazuje, iż mamy blisko 90 proc. dzieci wiejskich. W stosunku kulturalnym wieś południowego Wołynia stoi daleko wyżej od wsi Wołynia północnego. Jeśli wioski południowe kryją się w zieleni drzew owocowych, to wieś północna wcale ich nie posiada, albo bardzo rzadko; jeśli w urządzeniu mieszkań, w ubraniach, w odżywianiu się widzimy na południu dążenie do zaspakajania istniejących już pewnych potrzeb higienicznych, to na północy tegoż nie da się zauważyć. Ani drzewka przy chałupie! Promień słoneczny zaledwo przenika przez małe niziutkie okienka do ciasnej izby, w której pełno bladych, z napęczniałymi brzuchami dzieci. Tuż między nimi cielak i prosięta, bo gospodarz kazał je zabrać do chałupy, żeby w chlewie nie pomarły. A po ławkach paszyty łążą; a powietrze—strasznie zanieczyszczone, trudno wejść do takiej chałupy! Pozostawiając dla wiosek południowych $\frac{2}{3}$ części dzieci, zobaczymy, iż w przybliżeniu 30 proc. dzieci wychowuje się w opisanych warunkach. Szkoła umieszczona w budynku wynajętym warunków tych nie ulepszy. Nie urosnie z takich dzieci zdrowe, zdolne do pracy pokolenie; świadczą o tem wojskowe komisje poborowe, które wśród młodzieży wiejskiej konstatują znaczny procent fizycznie niezdolnych do służby.

Jak przedstawia się stan rzeczy w szkołach, dowiadujemy się ze sprawozdania Kuratorjum Wołyńskiego, gdzie powiedziano: „Jeżeli wziąć pod uwagę antyhigieniczne warunki, w jakich przebywa ucząca się dziatwa, nie tylko w domu, ale również i w szkole, ze względu na brak odpowiednio urządzonych izb szkolnych, musimy dojść do przekonania, że sprawa ta ogromnej wagi leży jeszcze odłogiem. Wobec rzeczywistości staje wizytator higieny bezradny i rola jego sprowadza się jedynie do stwierdzenia rozpaczliwego stanu rzeczy pod względem higienicznym w większości naszych szkół powszechnych.“ (Dz. Urz. Kurat. Okr. Szk. Woł. Nr. 10 1928 r.) Jaskrawe skutki braku odpowiednich budynków szkolnych!

Stosunek do szkolnictwa powszechnego organów lokalnych (władz administracyjnych i samorządowych) oraz ludności.

W myśl „Ustawy o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych“ z dn. 17. II. 1922 r. stosunek Państwa i organów samorządowych do szkolnictwa powszechnego jest wyraźnie unormowany. Jeżeli na gminie leży obowiązek budowy gmachów szkolnych *), utrzymywanie ich w porządku, zaopatrzenie w potrzebne sprzęty, opał i światło, to skarb Państwa ponosi wydatki na uposażenie nauczycieli, na biblioteki szkolne oraz na pomoce naukowe dla szkół.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prawie wszystkie publiczne szkoły powszechne zaopatrzyło w biblioteki szkolne, a częściowo w mapy i inne pomoce naukowe. Natomiast zaopatrzenie szkół w potrzeby rzeczowe w wielu jeszcze powiatach pozostawia dużo do życzenia. Najgorzej pod tym względem przedstawiają się powiaty: łucki i horochowski. Zbyt często spotyka się tam brak w szkołach odpowiednich sprzętów, podłóg, łuczków i ustępów. Izby szkolne ciasne, piece przeważnie zniszczone, ściany od szeregu lat nie bielone i t. d. Toteż Kuratorjum niejednokrotnie interwenjowało w tych sprawach do Urzędu Wojewódzkiego, który na skutek tych interwencji wydawał odnośne zarządzenia władzom administracyjnym 1 instancji. Niektóre gminy okazują zrozumienie dla spraw budownictwa szkolnego, podejmując się wszelkich związanych z tem świadczeń, wybierają jednak drogę najłatwiejszą, licząc przeważnie na zasiłki ze strony Skarbu

*) Przewidziany ustawą 50 proc. zasiłek ze Skarbu Państwa dostał ustawą z dn. 22 gr. 1925 r. zniesiony. Obecnie są udzielane zługoterminowe pożyczki oraz zapomogi bezzwrotne.

Państwa. Kuratorjum wydało inspektorom szkolnym specjalne instrukcje o przestrzeganiu wymaganych formalności przy zakładaniu i budowie nowych szkół, by akcją tę przyspieszyć i uporządkować. Jednocześnie na budowę nowych szkół Kuratorjum udziela gminom i magistratom zapomóg bezzwrotnych i długoterminowych pożyczek. Tak w roku 1927/8 na budowę 81 izb uchwalono gminom 400000 zł. zasiłku, a 22/XII 1928 r. rozdzielono gminom i magistratom na budowę szkół 300000 zł. zasiłku i 30000 zł. długoterminowych pożyczek. Jednak zasiłki te są szczupłe i niewystarczające. Wobec tego sprawa budowy szkół wymaga silnego poparcia ze strony Urzędu Wojewódzkiego, który mógłby wywrzeć nacisk na samorządy, ażeby gminy na krózych terenie zachodzi konieczność budowy szkół, wstawiały corocznie do swych budżetów pewne sumy na ten cel, a wówczas po kilku latach zebrany fundusz wraz z pomocą Kuratorjum ze strony Skarbu Państwa umożliwiłby gminom wzniesienie budynków szkolnych. Praktyka jednak wykazała, że gminy z braku odpowiednich sił technicznych i środków nie są w stanie pokierować należycie sprawą budowy szkół, toteż budownictwo szkolne winno całkowicie spocząć w ręku Sejmików Powiatowych.

Naogół samorządy wydają na publiczne szkolnictwo powszechne na Wołyniu prawie pięć razy mniej od sumy, udzielanej na ten cel z strony Skarbu Państwa, jak świadczy o tem umieszczona w sprawozdaniu Kuratorjum za 1927 rok tabelka, którą niżej przytaczam (Dz. Urz. K. O. S. Woł. Nr. 10 1928 r.)

Wydatki Skarbu Państwa i Samorządu na publiczne szkolnictwo powszechne w r. 1927.

Powiaty	Wydatki Państwa	Wydatki Samorządu	Wydatki Samorządu w procentach
Luboml	249388	90469	26.7 proc.
Kowel	788536	253813	24.3 "
Włodzimierz	507655	91932	15.3 "
Horochów	357450	66564	15.6 "
Łuck	899347	222733	19.9 "
Dubno	623594	184212	22.8 "
Kostopol	437404	130252	22.9 "
Równe	838234	300495	26.3 "
Zdołbunów	749250	157086	17.3 "
Ktzemieniec	799866	182573	18.5 "
Przeciętny proc. wydatków Samorządu			21.2 proc.

Stosunek ludności do szkoły jest przychylny, zależy jednak od wyników nauczania. Dobry nauczyciel i dobra szkoła zdobywają zawsze uznanie i przychylność rodziców. Należy stwierdzić żywiołowe dążenia do uruchomienia szkół, co wyraża się w licznych petycjach i delegacjach ludności, proszących o otwarcie szkół i samorzutnie przez gromady wnoszonych budowlach na użytek szkół. (tak zwane „dzikie“ budynki szkolne).

Złe nawyki dawnych czasów, wyrażające się w uczęszczaniu do szkoły jedynie w okresie później jesieni i zimy, stopniowo ustępują. Dziś już nauka odbywa się we wszystkich szkołach, począwszy od dn. 1 września do dnia 28 czerwca, dzięki stosowaniu obowiązku szkolnego, oraz wzmagającemu się przekonaniu w masach wiejskich o korzyściach nauczania. Ogromne znaczenie w tej sprawie odgrywają osobiste wizytacje powszechnych szkół wiejskich przez obecnego Kuratora Okręgu Szkolnego P. K. Szelałowski, często dokonywanie właśnie na początku i w końcu szkolnego roku.

Z a k o ń c z e n i e.

Pełnej realizacji powszechnego nauczania na Wołyniu jeszcze nie osiągnięto: 90000 dzieci w wieku szkolnym nie pobiera nauki przede wszystkim z braku dostatecznej ilości lokali szkolnych. Blisko połowa uczniów pobiera naukę w lokalach wynajętych, których stan higieniczny pozostawia wiele do życzenia.

Teraz wyobraźmy sobie, iż wszystkie dzieci w wieku szkolnym zostały objęte przez szkolnictwo powszechne, wtedy pod względem ilościowym mielibyśmy na rok bieżący 209557 uczniów, 3492 etatów nauczycielskich (przy à 60 obciążenia), i 3175 izb lekcyjnych (przy à 66 obciążenia).

Pod względem zaś jakościowym, przyjmując, iż tylko szkoła wyżej zorganizowana daje większą gwarancję odpowiedniego oddziaływania na młodzież w kierunku wychowawczym i stwarza warunki bardziej gruntownego przygotowania w zakresie niezbędnych elementów wiedzy, mielibyśmy na terenie Wołynia 520 szkół 7 klasowych (licz. przeciętnie 400 dzieci na 1 szkołę — 209557 : 400), w których byłoby zorganizowane nauczanie powszechne dla poszczególnych obwodów szkolnych.

Jeżeli porównamy obecny stan szkolnictwa powszechnego z wyobrażonym powyżej stanem idealnym, to otrzymamy stosunek obecnego stanu oświaty na Wołyniu do stanu, który miałby miejsce przy pełnym zrealizowaniu „Dekretu o obowiązku szkolnym“.

Wykaz liczbowy

porównania obecnego stanu oświaty na Wołyniu ze stanem idealnym

Przedmiot	Posiadamy	Powinniśmy mieć dla osiągnięcia pełnej realizacji powsz. naucz.
		Ilościowo
Uczniów	121843	209557
Nauczycieli	2413	3492
Izb lekcyjnych	1110 /1029+81/	3175
Szkół 7 klasowych	70	520

Tak stoimy u progu czterechlecia 1929/30—1932/33, kiedy to liczba dzieci w wieku szkolnym będzie wzrastać przeciętnie o 10 proc. rocznie. Już w następnym 1929/30 roku przybędzie nam 21000 siedmiolatków, jako pierwsza fala tego wzrostu. Aby przyjąć te dzieci, musimy postarać się o nowych 320 izb lekcyjnych! Oczywiście, że w ciągu kilku miesięcy, oddzielających nas od roku następnego, nie potrafimy wybudować ani jednej izby. Jasnym jest również, że nie będziemy w stanie przyjąć tych wszystkich dzieci do szkół. Z tego wypływa wniosek, iż stosunek oświaty do realizacji powszechnego nauczania na Wołyniu zacznie co roku spadać.

W roku 192/33 dla 297729 dzieci w wieku szkolnym musimy mieć 4511 izb lekcyjnych, mamy ich tylko 1110, więc brakuje 3401. Tyle izb musielibyśmy wybudować w ciągu 4 lat, gdybyśmy postanowili zrealizować w tym czasie powszechne nauczanie. Wypadałoby wybudować rocznie 850 izb!

Jakże to jest dalekie od możliwości, jeżeli nasza zdolność budowlana wynosi zaledwo 27 izb rocznie! (Licząc, iż w ciągu 3 lat t. j. od r. 1926/27 do r. 1928/29 wybudowano 81 izb!)

Nie staniemy jednak bezradni wobec tak trudnej sytuacji, nie pójdziemy również po linii mniejszego oporu i nie będziemy mnożyć szkółek w budynkach wynajętych, bo prowadzenie nauczania w takich budynkach, jako nie odpowiadających celom szkolnym, jest dla Państwa w najwyższym stopniu nieekonomiczne. W zaduchu ciasnych izdebek wiejskich psuje się zdrowie dzieci i nauczyciela, który często idzie na wieś pełen zapału i energii do pracy, a po kilku latach wyczerpany fizycznie i zubożniały (pomimo, że jeszcze młody) wstępuje do szeregu chorujących, zaczynają się wtedy urlopy, zapomogi na leczenie, emerytura i t. p. Państwo opłaca pracownika, który nie stwarza żadnych wartości, gmina płaci czynsz za budynek, w którym nauki niema, we wsi rośnie dzicz.

Jeśli jest nam droga niepodległość Ojczyzny, okupiona tyłu ofiarami, jeśli chcemy lepszej przyszłości dla naszego Państwa, musimy dbać o wychowanie przyszłego pokolenia, które ma nas zastąpić. Dlatego musimy stwarzać warunki,

umożliwiający dobre wychowanie, a do warunków takich należy, oprócz dobrego nauczyciela, również i dobry budynek szkolny!

Gdy sprawa budowy szkół tak rozumiana nabiera ważności państwowej, musi nią zająć się całe społeczeństwo, bo tylko wspólny wysiłek myślowy obywateli może wskazać pewne źródła i sposoby do wydobycia tych kolosalnych środków, których wymaga realizacja budownictwa szkolnego.

W tej piekającej sprawie narazie zabrało głos Prezydium Zarządu Głównego Zw. P. N. S. P. rozsyłając do stulkilkudziesięciu wybitnych osobistości ankietę w sprawie budowy szkół. Odpowiedzi na tę ankietę są zamieszczane w „Głosie Nauczycielskim“ (patrz Nr. Nr. 34, 36, 38-39 z r. 1928 i Nr. Nr. 2, 3, 4, 5, 7, z roku 1929) i zawierają wiele cennych i ciekawych wniosków, wypływających z praktyki życia.

Niech nas nie straszą wielkie kwoty, obliczane teoretycznie na budowę szkół, bo solidarność obywatelska często te kwoty wielokrotnie obniża. Mamy żywy przykład: Według obliczeń d-ra M. Falskiego (str. 49), wybudowanie jednej izby lekcyjnej wraz z mieszkaniami dla nauczycieli ma kosztować 45000 zł. Jednak we wsi Huta, pow. kostopolskiego w r. 1928 wybudowano budynek szkolny murowany o 4 izbach lekcyjnych i z mieszkaniami dla nauczycieli za 41000 zł, czyli wybudowanie 1 izby lekcyjnej z mieszkaniami kosztuje w rzeczywistości przy udzielanej pomocy ze strony ludności miejscowej (w naturze) 10000 zł., t. j. o 4 razy mniej od kwoty obliczonej teoretycznie.

Przed nauczycielstwem, pracującym dla przyszłości, wysuwa się nowe aktualne zadanie: zwrócić uwagę całego społeczeństwa na potrzebę budowy szkół możliwie najwyższego typu, starając się o powszechne zrozumienie świetnej zasady: Przez wychowanie i oświatę do dobrobytu, bratniego współżycia i potęgi!

Stępań.

Demidiuk Andrzej

kier. szk. 7 kl.

Pren. rocz. zł. 6. półrocz. zł. 3. Nr. pojed. 60 gr. Konto P. K. O. Nr. 30395

Adres Redakcji i Administracji: RÓWNE WOL, KURATORJUM.

Drukarnia I. Feigla i B. Litwakowej, Równe. XIII-tej Dywizji 2.